

lokale kwesties van eer- en hebzucht dan om de idealen ten bate van het algemene lieve vaderland. En zelfs in zo'n crisisjaar, als voor een moment ieder zich om prinsenvmacht of regentenheerschappij scheen druk te maken en de achterban even gemobiliseerd werd met ideële leuzen, dan nòg gaven die coterieën in wezen de doorslag. Uit opportunisme noemde men zich Orangist of Wittiaan, maar het ging er om de anderen van het kussen te krijgen en zelf heersende factie te worden, nú bij wijze van uitzondering met steun van de burgerij, die in normale jaren had te zwijgen.

Dat gold ook in het Rampjaar, in vrijwel alle steden van Holland en Zeeland. En het gold toen ook wel in Rotterdam, maar daar slechts gedeeltelijk: er waren hier facties, zo goed als elders. Ze mobiliseerden in 1672 de burgerij, bij wijze van uitzondering, zo goed als elders. Maar de partijkleuren waarin de facties zich ook hier hulden, die waren hier echt. Van opportunisme was minder sprake dan elders. De tendenties van partij en factie vielen hier in het Rampjaar samen. Het resultaat was grote heftigheid. Rotterdam was in 1672 voor Orangistische herrieschoppers een uitzonderlijk-voorbeeldige stad. Ik voeg daar aan toe, dat ik dat idealisme en die heftigheid – die bij beide facties, bij beide partijen dus ook, bestonden – meer door omstandigheden dan door enige aangeboren aanleg van 'de' Rotterdammer bepaald acht. Wij zullen nog zien door welke omstandigheden.

Een enkel woord, eerst, over de aard van de rampjaarcrisis. De Witt had de buitenlands-politieke situatie sinds de Triple Alliantie, sinds het verdrag van Dover vooral, niet goed voorzien. Op begrijpelijke gronden weigerde hij te geloven dat een Frans-Engelse coalitie tot stand gekomen was. De Orangisten beoordeelden de situatie eveneens volkomen verkeerd. Met een krampachtig formalisme, kenmerkend voor de eeuw, bleef men redekavelen en ruziemaken over het opperbevel tot het te laat was om nog afdoende maatregelen van tegenweer te treffen. De Franse overtocht over de Rijn op 12 juni maakte standhouden aan de IJssel onmogelijk en veroorzaakte paniek in het achterland. Voor er twee weken waren verstreken, waren drie van de zeven gewesten door Fransen en Munstersen bezet en was men aan het onderhandelen, terwijl bovendien de Hollandse Raadpensionaris was uitgeschakeld, herstellende van een mislukte moordaanslag. Het trof zó dat de Rotterdamse pensionaris, de diplomaat Pieter de Groot – Loevesteiner